

Advies Sectorraad Kunsten en Erfgoed

2 juli 2012

Advies over het ontwerp van decreet betreffende het onroerend erfgoed

Op 12 juni 2012 ontving de SARC van Geert Bourgeois, Vlaams Minister van Bestuurszaken, Binnenlands Bestuur, Inburgering, Toerisme en Vlaamse Rand een adviesvraag inzake het ontwerp van decreet betreffende het onroerend erfgoed. Het ontwerp werd door de Vlaamse Regering een eerste keer op 15 juli 2011 en een tweede keer op 10 februari 2012 principieel goedgekeurd.

Over het ontwerp van decreet werden reeds meerdere adviezen uitgebracht, onder andere door de SERV en de SARO. Gezien de raakpunten tussen het decreet en het beleidsveld cultuur, onder andere wat betreft de cultuurgoederen en de topstukken, werd nu ook de SARC om advies gevraagd. De Sectorraad Kunsten en Erfgoed behandelt de adviesvraag via de schriftelijke procedure.

Inleiding

De huidige regelgeving met betrekking tot het onroerend erfgoed is een organisch tot stand gekomen, weinig gecoördineerd geheel van verschillende wetten en decreten. Naast het samenbrengen van deze eerdere regelgeving tot één coherent decreet, wenst de Vlaamse Regering ook de erfgoedconventies van de Raad van Europa te implementeren, in het bijzonder het verdrag van Valletta.

Het onroerenderfgoeddecreet en het beleidsdomein cultuur hebben een aantal ontegensprekelijke raakpunten. Het beleid betreffende het onroerend erfgoed regelt namelijk de gemeenschapsaangelegenheden van de roerende cultuurgoederen die integrerend deel uitmaken van een beschermd goed en de roerende archeologische artefacten. Voor beide materies werd beslissingsbevoegdheid bij het beleidsdomein onroerend erfgoed gelegd, respectievelijk via het arrest van het Grondwettelijk Hof van 17 maart 2010, en via het besluit van de Vlaamse Regering van 3 juni 2005 met betrekking tot de organisatie van de Vlaamse administratie.

In het nieuwe decreet blijft het mogelijk om, net als in het huidige monumentendecreet, samen met een monument de *cultuurgoederen* te beschermen die er integrerend deel van uitmaken. Ook de verhouding tussen een bescherming vanuit onroerend erfgoed en een bescherming als topstuk volgens het topstukkendecreet blijft dezelfde. Voortaan moet er wel bij elk beschermingsbesluit een duidelijke lijst worden gevoegd van de mee beschermde cultuurgoederen. Tevens zullen de zakelijke rechthouders van het onroerend goed de eigenaars van de cultuurgoederen op de hoogte moeten brengen van een voorlopige en definitieve bescherming.

De *roerende archeologische goederen* maken in het decreet samen met de onderzoeksdocumenten afkomstig van een archeologisch onderzoek deel uit van een archeologisch ensemble. De zakelijke rechthouders en gebruikers moeten met betrekking tot het archeologisch ensemble een aantal verplichtingen naleven, zoals het ensemble in één geheel en in goede staat bewaren en beschikbaar houden voor wetenschappelijk onderzoek.

De Sectorraad Kunsten en Erfgoed heeft de volgende bedenkingen bij het decreet:

1. Nood aan afstemming tussen het onroerendergoeddecreet en de Vlaamse beleidsprioriteiten bij het cultureel-erfgoeddecreet;
2. Onvolledige realisatie van de doelstellingen wat betreft de implementatie van de conventies van de Raad van Europa en de in de Memorie van Toelichting aangehaalde beginselen van het beleid;
3. Gemiste kansen met betrekking tot de bescherming van monumenten met inbegrip van de cultuurgoederen die er integrerend deel van uitmaken;
4. Onduidelijkheid over financiële en andere ondersteuning.

Advies

1. Nood aan afstemming

De Sectorraad Kunsten en Erfgoed ziet in de eerste plaats een nood aan afstemming tussen het onroerenderfgoedbeleid en de Vlaamse beleidsprioriteiten voor het subsidiëren van een lokaal cultureel-erfgoedbeleid om op die manier te streven naar een meer integrale en geïntegreerde erfgoedzorg. Zowel op het vlak van depotwerking, kerkelijk erfgoed en inventarissen liggen er kansen voor een betere afstemming tussen beide beleidsdomeinen.

Wat betreft de *depotwerking* is er nood aan afstemming tussen de onroerenderfgoeddepots zoals vermeld in het decreet, en de depotopdracht van de provincie zoals geformuleerd in het ontwerp van besluit houdende de formulering van de Vlaamse beleidsprioriteiten voor het cultureel-erfgoeddecreet. In beide depots kunnen namelijk archeologische vondsten bewaard worden. De sectorraad vraagt hierover meer duidelijkheid te scheppen.

Aan het *kerkelijk erfgoed* besteedt het onroerenderfgoeddecreet geen aandacht. Nochtans behoort het religieus cultureel erfgoed tot de Vlaamse beleidsprioriteiten en zal de regelgeving omtrent de monumenten met inbegrip van de cultuurgoederen die er integrerend deel van uitmaken voornamelijk op kerken van toepassing zijn. Hierin ligt dus een kans tot betere integratie van beide beleidsdomeinen.

Wat betreft *inventarissen* vraagt de sectorraad zich af of de cultuurgoederen verbonden met een monument ook in de inventaris terug te vinden zullen zijn. Zo is er in de Memorie van Toelichting bij art. 4.1.5. (p.39) sprake van “waardevolle elementen die integraal deel uitmaken van het onroerend goed”. De Memorie van Toelichting stelt dat het essentieel is dat deze elementen bij het inventariseren mee in rekening worden gebracht, echter is niet duidelijk of dit ook over de cultuurgoederen gaat. Een tweede vraag die de sectorraad zich met betrekking tot de inventarissen stelt, is of er linken gelegd zullen worden met bestaande inventarissen van cultuurgoederen, zoals bijvoorbeeld de inventaris van het Centrum voor Religieuze Kunst en Cultuur (CRKC), en de inventaris van erfgoedplus.

2. Onvolledige realisatie van de doelstellingen

Verder merkt de Sectorraad Kunsten en Erfgoed op dat het decreet niet alle vooropgestelde doelstellingen realiseert. Zo is de implementatie van de conventies van de Raad van Europa slechts gedeeltelijk terug te vinden in het ontwerpdecreet, en wordt er onvoldoende aandacht besteed aan het algemeen zorgbeginsel en het voorkomingsbeginsel.

De *kaderconventie van Faro* besteedt veel aandacht aan het belang van gedeelde verantwoordelijkheid op vlak van erfgoed, en de cruciale rol die daarin is weggelegd voor het middenveld. Dit wordt ook herhaald in de Memorie van Toelichting van het onroerenderfgoeddecreet (p.6). De sectorraad merkt echter op dat een afbakening van de rol van het middenveld in het decreet ontbreekt, en er geen sprake is van een gepast ondersteuningsinstrumentarium voor dit middenveld. De verantwoordelijkheid wordt gelegd bij de gemeenten maar er worden geen garanties ingebouwd wat betreft het beheer van het onroerend erfgoed en van de omgeving van een beschermd goed. Hoe garandeert men een coherente en kwaliteitsvolle aanpak zoals voorgesteld door bijvoorbeeld UNESCO in het kader van het werelderfgoed of in het kader van historische stedelijke landschappen (UNESCO-aanbeveling Historic Urban Landscapes (2011))? De aanwezigheid van een 'duidelijke' beleidsvisie is niet voldoende. De beleidsvisie zou in principe rekening moeten houden met en getoetst worden aan geldende normen voor een kwalitatief en duurzaam erfgoedbeleid.

Wat betreft de implementatie van de *conventie van Valletta* ontbreken er maatregelen voor het garanderen van een kwaliteitsvol behoud in situ. Er wordt in het betreffende hoofdstuk 5 van het decreet bijvoorbeeld geen melding gemaakt van preventieve maatregelen wanneer er niet wordt opgegraven, zoals beperkingen op bodemgebruik, monitoring, etc.

Ook het *algemeen zorgbeginsel* en het *voorkomingsbeginsel* worden niet adequaat toegepast op roerende goederen die blijvend verbonden zijn met of onlosmakelijk deel uitmaken van het onroerend goed, noch op cultuurgoederen die mee beschermd zijn. Het begrip preventieve conservering zou voor deze goederen moeten opgenomen worden naast gepaste maatregelen voor monitoring en beheersmaatregelen voor een optimaal behoud in situ.

3. Gemiste kansen

Met betrekking tot de definitie van een monument (art. 2.1, 37°) heeft de sectorraad bedenkingen bij het begrip "cultuurgoederen die er integrerend deel van uitmaken". Deze cultuurgoederen moeten zogenaamd een ruime interpretatie krijgen, maar anderzijds wordt in de Memorie van Toelichting aangegeven dat het aantal beschermde cultuurgoederen veeleer beperkt zal zijn (p.23). Dit is een contradictie en houdt geen rekening met de rijke ensembles van bijvoorbeeld beschermde kerkgebouwen. Voor kerken zullen cultuurgoederen – naast deze die specifiek in diverse bouwfases voor het gebouw werden ontworpen – ook gerelateerd zijn aan de functie van het gebouw. We denken daarbij o.a. aan rijke collecties liturgische objecten in monumentale kerken. De sectorraad vindt het jammer dat het decreet een mogelijkheid creëert om een gebouw, het interieur en de cultuurgoederen die er integrerend deel van uitmaken te beschermen en te beheren, om deze mogelijkheid daarna niet optimaal te benutten.

4. Onduidelijkheid

Het decreet is onduidelijk wat betreft financiële en andere ondersteuning.

Zo legt het decreet bijvoorbeeld verplichtingen op ten aanzien van de zakelijke rechthouders van archeologische ensembles. De sectorraad vraagt zich echter af op welke manier ze daarin ondersteund kunnen worden. Welke instrumenten (premies) kunnen aangewend worden voor de bewaring, de instandhouding en verder wetenschappelijk onderzoek van de ensembles?

Ook is het onduidelijk in welke mate het erfgoed dat zich in een schemerzone tussen onroerend en roerend erfgoed bevindt, via dit decreet gesubsidieerd kan worden. Dat is bijvoorbeeld zo voor het aan historische kerken verbonden erfgoed, maar ook voor depots bestaat er onduidelijkheid. Zo blijven onroerenderfgoeddepots die geïntegreerd worden in een cultureel-erfgoeddepot in het ongewisse over het feit of zij via deze weg gesubsidieerd kunnen worden. In de praktijk is het immers vaak zo dat er geen onderscheid gemaakt wordt tussen archeologische en museale depots.

Tot slot herinnert de Sectorraad Kunsten en Erfgoed ook graag aan het advies van de Algemene Raad van 10 mei 2012 betreffende investeringssubsidies voor culturele infrastructuur van bovenlokaal belang. In dat advies vroeg de SARC aan de bevoegde minister onder meer om aandacht te hebben voor opportuniteiten om vrijkomende (beschermd) gebouwen een nieuwe grote of specifiek sectorale bovenlokale culturele bestemming te geven. Dergelijke maatregelen zijn echter niet enkel een zaak van het cultuurbeleid. Daarom wensen wij ook het onroerenderfgoedbeleid hiervoor te sensibiliseren.

Namens de Sectorraad Kunsten en Erfgoed,

Johan Thielemans, voorzitter
Heidi De Nijn, ondervoorzitter
Lieselotte Moortgat, secretaris